

İNSAN YAĞMASI (SÖMÜRÜSÜ) SUÇU (TCK m. 201b)

*Yrd. Doç. Dr. Mahmut KOCA**

GİRİŞ

TBMM tarafından 3.8.2002 tarihinde kabul edilen 4771 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un¹ 2. maddesinin (B) bendi ile, Türk Ceza Kanununa 201. maddeden sonra gelmek üzere iki yeni madde eklenmiştir. Bu maddelere 201a ve 201b numaraları verilmiştir. Bunlardan 201a maddesinde “göçmen kaçakçılığı”, 201b maddesinde ise “insan yağması” suçu düzenlenmektedir.

Her iki suç tipi de kanunumuzda daha önce yer almayan suçlardır. Bu suçların, Türkiye tarafından imzalanmış bulunan “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”ne Ek “Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol” ile “İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”ün gereğini yerine getirmek üzere düzenlendiği, yasanın gerekçesinde belirtilmiştir². Gerekçede ayrıca, 201b maddesinde düzenlenen suç tipine ilişkin olarak, şu açıklama yer almaktadır: “Şimdiye kadar özellikle kadın ve çocukların sömürülmesini önlemek ve bu eylemlerle mücadele etmek üzere meydana getirilmiş çeşitli milletlerarası sözleşmeler imzalanmış, kararlar alınmıştır. Ancak anılan Protokolün imzalanmasından önce insan ticaretinin bütün yönlerini gözönünde bulunduran ortak bir metin yoktu. 1990’lı yıllardan itibaren suç örgütlerinin etkinliklerini sınırlar ötesi alana genişleterek, özellikle kadın, çocuk ve insan ticaretini örgütledikleri ve insanları bu uyar dünyada adeta esarete tabi

* Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Öğretim Üyesi.

¹ RG. 9.8.2002, sy.24841.

² Kanun teklifi ve gerekçesi için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss890m.htm>.

kıldıkları görülmektedir. İşte bu nedenle, Protokolün öngördüğü suçlara hukuk sistemimizde yer verilmesi uygun görülmüştür”.

Yasa koyucunun bu fiillerin ihlal ettiği hukuksal değerlerin ceza hukuku vasıtasıyla korunmasını önemseyerek suç alanı oluşturması, bizce de yerinde olmuştur. Gerçekten özellikle göçmen kaçakçılığı bakımından ülkemizin Asya ile Avrupa arasında bir köprü oluşturduğu, bundan özellikle suç örgütlerinin büyük menfaat sağladıkları, yasal olmayan yollarla gerçekleştirilen bu tür kaçakçılık eylemlerinin çok sayıda insanın yaşam ve beden bütünlüğü bakımından onarılmaz zararlara yol açtığı basın ve yayın organlarında sıklıkla yer almaktadır³. Aynı şekilde ve özellikle güçsüz ve çaresiz insanların iradeleri üzerinde tesir eden araçlar vasıtasıyla ve değişik maksatlarla sömürdükleri de bilinen hususlardır. İşte bu tür fiillerin önlenmesi amacıyla ve uluslararası yükümlülük gereği yasakoyucu 201a ve 201b maddelerini düzenleme ihtiyacı hissetmiştir.

Biz bu çalışmada 201b maddesinde düzenlenen insan yağması (sömürüsü) suçunu inceleyeceğiz. Bu suçun insan ticareti yerine, insan yağması veya sömürüsü olarak adlandırılmasının daha yerinde olduğunu düşünüyoruz. Çünkü suç tipinde, eylemin, maddi menfaat sağlamak maksadıyla yapılmasına bir unsur olarak yer verilmemiştir. Her ne kadar suçun işlenmesinden fail dolaylı veya doğrudan bir menfaat sağlayabilirse de, eylemin cezalandırılmasının asıl nedeni, insanın alçaltılması, kişiliğinin yok sayılması ve onun adeta bir eşya gibi yağmanın konusu haline getirilmesidir. Klasik yağma suçunda (TCK m.495) kişiye karşı cebir veya tehditle bir eşya alınırken, o eşya üzerinde fiili hakimiyet kurulurken, 201b maddesinde cebir veya tehdit ya da iradeyi etkileyen diğer araçlarla bir insan üzerinde belirli maksatlarla fiili hakimiyet kurulmaktadır.

I- GENEL AÇIKLAMALAR

TCK'nun 201b maddesine göre “Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

³ Benzer değerlendirme kanun teklifinin gerekçesinde de belirtilmektedir. TBMM, Dönem:21, Yasama Yılı 4, S. Sayısı: 890 (bkz. http://www.tbmm.gov.tr/sirasavi/donem21/v1f01/ss890_m.htm).

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolünür”

201b maddesi, kanunumuzun cürümlere ait ikinci kitabının “Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler” başlığını taşıyan ikinci babının, “İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler” başlıklı altıncı faslına ilave edilmiştir. Yasa koyucunun 201b maddesinde yer alan suçu “Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler” babında düzenlemesi isabetli olmakla birlikte, bu suça altıncı faslında yer verilmesi doğru olmamıştır. Çünkü bu suç ile çalışma özgürlüğü arasında doğrudan bir ilişki kurmak mümkün değildir. Her ne kadar “zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek” maksadı suç tipinde yer almakta ise de, suçun oluşabilmesi bu maksadın gerçekleşmesine bağlı değildir. İnsan yağması suçu, daha çok, 179. ve 188. maddelerde düzenlenen hürriyeti tahdit ve cebir kullanma suçlarının özel bir görünümü niteliğine sahiptir⁴. Bu itibarla suça “Şahsın Hürriyeti Aleyhinde Cürümler” faslında yer verilmesi daha isabetli olurdu.

Nitekim, “esarete koymak” şeklinde bir suça, esasen kanunumuzun mehzasını oluşturan 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu, “Şahsın Hürriyeti Aleyhinde Cürümler” faslında ve 145. maddesinde yer vermişti. Bu hükümde “Her kim bir şahsı esarete veya buna mümasil bir vaziyete koyarsa on iki seneden yirmi seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır” denilmekteydi⁵. Bir kimseyi köle haline veya buna benzer bir duruma getirme fiillerini düzenleyen bu madde, TCK’ya alınmamıştır. Ancak doktrinde, mehazdaki bu maddenin kanunumuza alınmamış olmasının, bu tür eylemlerin kanunumuzun 179. maddesini ihlal edeceğinden, bir boşluk yaratmayacağı belirtilmiştir⁶.

⁴ Adolf Schönke/Horst Schröder, Strafgesetzbuch Kommentar, 20. Auflage, München, 1980, § 234, kn.1.

⁵ Bkz. Majno, Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, C.2, Ankara, 1978, s.98.

⁶ Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 2002, s.48; Faruk Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, C.III, 3. Baskı, Ankara, 1985, s.229. Majno da aynı kanaattedir. Yazar 145. maddenin düzenlemesinden kanun koyucunun maksadının ne olduğunun

Gerçekten 201b maddesinde düzenlenen suçta yer alan araç hareketlere baktığımızda, bunların kişi özgürlüğüne yönelik saldırıda kullanılan temel araçlar olduğunu görürüz. Maddede, belirli maksatlarla, kişileri tedarik etmenin, kaçırmanın, bir yerden başka bir yere götürmenin, sevk etmenin veya barındırmanın, mağdur üzerinde *tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle işlenmesi* gerekmektedir. Maddede geçen baskı, tehdit, cebir veya şiddet ve kandırmak hareketleri, kişi özgürlüğüne yönelik tecavüzde kullanılan esaslı araçlar olarak kabul edilmektedir⁷. Bir başka ifade ile bu araçlar, özgürlüğe yönelik suçlarda ya unsur ya da ağırlatıcı sebep olarak yer almakta ve bu vasıtalarla kişi özgürlüğüne saldırıda bulunmaktadır.

Ancak birbiriyle ilgisi olmayan maksatların aynı maddede belirtilmesi ve bunların aynı suç altında birleştirilmesi kanaatimizce hatalı olmuştur. Özellikle vücut organlarının verilmesi maksadıyla eylemin gerçekleştirilmesi ile diğer maksatlar arasında bir ilişki yoktur. Özgürlüğe yönelik suçlarda saik unsuru, bu tür suçların birbirinden ayırt edilmesinde ve korunan hukuksal değer önceliğine göre kanunumuzun hangi babının hangi faslına yerleştirileceğinde gözönünde tutulması gereken en önemli husustur. Sözgelimi bir kadını cebir ve şiddet, tehdit veya hile ile *şehvet hissi veya evlenme maksadıyla* kaçırmak *umumi adap ve aile nizamı aleyhinde* düzenlenen bir cürüm iken (TCK m.429), aynı kadının *haksız bir menfaat elde etmek maksadıyla* kaçırılması malvarlığına karşı (TCK m.499), *herhangi bir maksat olmaksızın* kaçırılması ise özgürlüğe karşı (TCK m.179/1) suç oluşturmaktadır. Oysa 201b maddesinde yer verilen maksatlardan hiçbirisinin iş ve çalışma özgürlüğü ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle suçun kanunumuzun 2. babının üçüncü faslında, şahsın hürriyeti aleyhinde cürümler arasında düzenlenmesi gerekirdi. Bu fasıl içerisinde de, kanaatimizce 179. veya 188. maddeden sonra gelmek üzere 179a ya da 188a numarası altında yer alması daha isabetli olurdu.

anlaşılmadığını ve esasen 146. (TCK m.179) maddenin bu maddeyi kapsadığını ve dolayısıyla söz konusu hükmün lüzumsuz olduğunu belirtmektedir (Majno, s.100).

⁷ Schönke/Schröder, Vorbem. §§ 234 ff. kn.5.

II- SUÇUN KONUSU VE KORUNAN HUKUKSAL DEĞER

1- Suçun Konusu

Suçun konusu denilince, bundan suç teşkil eden eylemin üzerinde etkisini gösterdiği kişi veya şey anlaşılır⁸. İnsan yağması suçunun konusunu *insan* oluşturmaktadır. Bu insan, maddede belirtilen araçlar vasıtasıyla yine maddede belirtilen maksatlarla tedarik edilen, kaçırılan, başka bir yere götürülen veya barındırılan herhangi bir kimsedir. Bir başka ifade ile maddede belirtilen maksatlarla sömürülen insan suçun konusunu oluşturmakta ve bu insanın, yaşı, cinsiyeti, milliyeti veya diğer özellikleri önem taşımamaktadır. Fakat 18 yaşını doldurmamış olanlara karşı suçun işlenmesi halinde, araç hareketler kullanılsa da, eylemin suç teşkil edeceği maddede belirtilmiştir.

2- Korunan Hukuksal Değer

Bilindiği gibi suç teşkil eden her eylem, mutlaka, en az bir hukuksal değer ihlalini oluşturur⁹. Ancak yasakoyucu bazen bir fiili suç haline getirmekle birden çok hukuksal değeri de korumak isteyebilir¹⁰. Hukuksal değerler “duyu organları aracılığıyla algılanabilir varlıklar olarak değil, toplum içindeki güvenliğe, sükuna ve var olmanın onuruna istinat eden toplumsal düzenin manevi değerleri olarak anlaşılmalıdır”¹¹. Bir başka deyişle bu değerler, toplumsal düzen açısından korunması gereken, bu düzenin devamı için geçerliliği zorunlu olan, ideal, manevi ve soyut değerlerdir¹².

Kanunumuza yeni giren 201b maddesinin kanuna konulduğu yere bakılırsa, yasa koyucunun bu suç ile iş ve çalışma özgürlüğünü korumak istediği sonucuna varılabilecektir. Gerçekten bir suçun kanununda düzenlendiği yer, o suç ile korunmak istenen hukuksal değer ihlalinde gözönünde bulundurulması gereken esaslı noktalardan birisidir. Ancak çalışma özgürlüğünün ihlalinin bahsedebilmemiz için, öncelikle bu özgürlüğün bulunması ve bunun cebir, şiddet veya tehdit

⁸ Nevzat Toroslu, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara, 1970, s.185; Yener Ünver, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara, 2003, s.133, 142.

⁹ Kayhan İcel/Fusun Sokullu-Akıncı/İzzet Özgenc/Adem Sözüer/Fatih S. Mahmutoglu/Yener Ünver, İcel Suç Teorisi, 2. Kitap, 2. Bası, İstanbul, 2000, s.87; Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.I. 13. Bası, İstanbul, 1997, s.333; İzzet Özgenc/Cumhur Şahin, Uygulamalı Ceza Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2001, s.111; Ünver, s.135.

¹⁰ Toroslu, s.288; Özgenc/Şahin, s.111; Ünver, s.109.

¹¹ Ünver, s.130.

¹² Özgenc/Şahin, s.110.

yoluyla men veya tahdit edilmesi gerekir (m.201). Halbuki 201b maddesinde düzenlenen suçta, fail bir kimsenin iş ve çalışma özgürlüğünü değil, bizatihi kişisel özgürlüğünü ihlal etmektedir. Kişisel özgürlüğe karşı suçların korunduğu hukuksal değer, genel olarak, iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlüğüdür¹³. Kişinin özgürlüğüne yönelik suçlar, doktrinde iç ve dış özgürlüğe yönelik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrıma göre kişilerin hareket serbestisini ortadan kaldıran veya sınırlandıran suçlar (örneğin hürriyeti tahdit (TCK m.179), kanunsuz hapis (TCK m.185) gibi) dış hürriyete; kişilerin hareket serbestilerini sınırlandırmayan ve fakat iradi karar verme özgürlüğünü sınırlandıran suçlar ise (örneğin tehdit (TCK m.191, cebir kullanma (TCK m.188) gibi) iç hürriyete karşı suçlardır¹⁴. Kanaatimizce insan yağıması suçu, bu ayrım çerçevesinde, bireyin hem iç özgürlüğüne (baskı, cebir, şiddet, tehdit ve kandırma) hem de dış özgürlüğüne (kaçırma, bir yerden diğer bir yere götürme) karşı işlenmektedir. Çünkü maddede kişinin, tehdit, baskı, cebir ve şiddet veya kandırma gibi iradeye tesir eden araçlarla failin maksadı doğrultusunda zorlanmak suretiyle kaçırılması tedarik edilmesi, götürülmesi veya sevk edilmesi aranmaktadır. Böylece araç hareketlerle kişinin irade özgürlüğü ve bu çerçevede serbestçe irade oluşturma, iradi karar verme ve iradi hareket etme özgürlükleri, kısaca kişinin kendi kaderine belirleme özgürlüğü, asıl hareketlerle de kişinin hareket serbestisi ihlal edilmiş olmaktadır.

Ancak belirtmek gerekir ki, insan yağıması suçunda öncelikli korunan hukuksal değer kişinin irade özgürlüğü olmakla birlikte, bu suç tipiyle başka değerler de korunmaktadır. Esasında bu suçla, Anayasanın 17. maddesinde ifadesini bulan “kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme” ve “insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye tabi olmama” hakları ile, 18. maddesindeki “angarya yasağı” korunmakta, kısaca ve son tahlilde “insan haysiyeti”ni koruma amacı güdülmektedir. Suç tipindeki hareketlerin gayesine baktığımızda sözgelimi zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmekle kişinin emeğinin sömürsü (angarya yasağının ihlali), esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak maksadında bireyin haysiyetinin ihlali, vücut organlarının verilmesini sağlamakla da kişinin hem beden bütünlüğünün hem de şahsiyet hakkının ihlali söz konusu olmaktadır. Bu durumda 201b. maddede birden çok hukuksal değer korunduğu söylenebilecektir.

Kanaatimizce korunan öncelikli değer, bireyin irade özgürlüğüdür. Esasında insan haysiyeti değerinin, son tahlilde, “hür irade” olduğu söylenebileceğine ve insanı obje haline getiren ve kişiliği nedeniyle sahip olduğu değerinkınarı anlamına gelen her türlü işlem de insan haysiyetine

¹³ Johannes Wessels/Michael Hettinger, Strafrecht Besonderer Teil/1, Straftaten gegen Persönlichkeits- und Gemeinschaftswerte, 23., neubearbeitete Auflage, Heidelberg, 1999, s.89, kn.368; Schönke/Schröder, Vorbem. §§ 234 ff, kn.3.4.

¹⁴ Erem, C.III, s.227.

aykırı olacağına göre¹⁵, 201b maddesinin “insan haysiyeti” değerini, insanın kişiliğini koruyan bir hüküm olduğu söylenebilecektir. Nitekim doktrinde kanunumuzun ikinci babının üçüncü faslında yer alan cürümlerle, kişinin maddi ve manevi özgürlüğünün, diğer şahıslardan bağımsız kimliğinin korunduğu belirtilmektedir¹⁶.

III- FAİL VE MAĞDUR

1- Fail

Bu suçun faili herkes olabilir. Kanunumuz suçun faili bakımından herhangi bir özellik aramamıştır. Dolayısıyla memur veya mağdurun yakınları da suçun faili olabilir. Failin memur olması halinde, şartları varsa, TCK'nun 251 veya 281. maddeleri uygulanır.

2- Mağdur

Bir ceza normu tarafından korunan ve suç teşkil eden eylemle tecavüze uğrayan (zarara veya tehlikeye sokulan) hakkın süjesi, değerini veya yararın sahibi o suçun mağdurudur¹⁷. İnsan yağması suçunun mağduru, doğal anlamda irade özgürlüğüne sahip olan her hangi bir kimsedir. Bu suçun mağdurunun hukuki anlamda temyiz gücüne sahip olması gerekli değildir. Aksine böyle bir yeteneğe sahip olmayan kişi de, tutum ve davranışlarını makul düşüncelerle belirleyemediği durumlarda dahi, iç dürtüleriyle bunları makul ölçüde gerçekleştirebileceği için, kendi kaderini belirleme yetkisine sahiptir. Suç baskı araçları ile bir kimseyi iradesine aykırı bir davranışa zorlama hareketleriyle işlenebileceğinden, sınırlı da olsa kendi kaderini belirleme yeteneğine sahip olan her insan bu suçun mağduru olabilir¹⁸. Bu itibarla suçun mağduru bu yeteneğe sahip bir çocuk veya akıl hastası da olabilir.

Fakat 201b maddesinde mağdur bakımından yaşa göre bir ayırım yapılmış ve 18 yaşını doldurmamış küçük ve çocuklar üzerinde araç hareketler (tehdit, baskı, cebir, kandırma vb.) kullanılmamış olsa dahi suçun oluşacağı belirtilmiştir. Bir başka ifade ile, 18 yaşını doldurmamış olanların zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak veya vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, herhangi bir baskı aracı kullanmaksızın, kaçırılmaları, tedarik edilmeleri, başka bir yere götürülmeleri veya barındırılmaları halinde suç oluşacaktır

¹⁵ Bahri Öztürk/Veli Özer Özbek/Mustafa Ruhan Erdem, Öztürk Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2001, s.137.

¹⁶ Doğan Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 1999, s.583.

¹⁷ Toroslu, s.176.

¹⁸ Bkz. Erol Cihan, Cebir Kullanma Cürmü (TCK. m.188), İstanbul, 1978, s.49-51.

(m.201b/3). O halde bu suç tipi bakımından mağdurun yaşı önem taşımaktadır. Mağdur 18 yaşını doldurmamışsa belirtilen maksatlardan biriyle kaçırılması veya tedarik edilmesi yeterli olmakta, 18 yaşını doldurmuşsa suçun oluşabilmesi için ayrıca iradeyi etkileyen araçların varlığı gerekmektedir.

Kanaatimizce bu düzenleme yerinde değildir. 18 yaşını doldurmamış çocuklar arasında da bir ayırım yapılarak, 12 yaşından küçük çocuklara karşı cebir, şiddet, tehdit, kandırma, baskı gibi iradeyi etkileyen araç hareketlere başvurulmaksızın eylemin gerçekleştirilmesini suçun ağırlatıcı sebebi saymak, 12-18 yaş arasındaki çocuklar bakımından ise kanundaki düzenlemeyi (201b/3) kabul etmek daha yerinde olurdu.

IV- SUÇUN UNSURLARI

Kanunumuzun 201b maddesinde belirtilen insan yağması suçunun unsurları şunlardır:

1) Failin herhangi bir kimseyi tedarik etmesi, kaçırması, bir yerden başka bir yere götürmesi, sevk etmesi veya barındırması,

2) Bu hareketlerin tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle gerçekleştirilmiş bulunması,

3) Failde özel kastın varlığı yani tedarik, kaçırma, bir yerden başka bir yere götürme, sevk etme veya barındırmanın *bir kimseyi zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak veya vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla* yapılmış olması, gerekir.

Bu unsurlardan ilk ikisi suçun maddi unsurunu, diğeri ise manevi unsurunu oluşturmaktadır. Şimdi bunları ayrı ayrı inceleyelim.

1- Maddi unsur

Suçun maddi unsurundan maksat, tipe uygun fiildir. Ceza hukukunda fiil denildiğinde ise, bundan hareket, netice ve bu ikisini birbirine bağlayan

nedensellik bağı anlaşılır. Bu üç alt unsur birlikte, suçun maddi unsurunu oluşturmaktadır¹⁹.

a- Hareket Bakımından Suçun Özellikleri

Hareket, insanın dış dünyada yapmak veya yapmamak şeklinde ortaya çıkan ve hukuki bir önemi bulunan iradi bir davranıştır²⁰. İnsan yağması suçu iki hareketli bir suçtur. Failin önce “tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek” şeklinde bir harekette bulunması gerekir. Ancak suçun oluşabilmesi için bu hareketlerin yapılması yeterli değildir. Fail bu hareketler aracılığıyla ikinci bir harekette daha bulunmalıdır. Bunlar da kişileri tedarik etme, kaçırma, bir yerden başka bir yere götürme, sevk etme veya barındırma. O halde birinci hareketler, asıl hareketi yapmanın aracı olmaktadır. Bu durumda suçun maddi unsuru, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzunu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişilerin *tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi, sevk edilmesi veya barındırılmasıdır*. Ancak suçun konusunu oluşturan insanın 18 yaşını doldurmamış olması halinde, araç hareketlerden hiçbirisi yapılmamış olsa dahi suçun oluşacağını tekrar belirtmek gerekir (201b/3).

Suç hareketin şekli bakımından *icrai* bir suçtur²¹. Kanunda belirtilen hareketler, ihmali bir davranışla gerçekleştirilemez. Failin aktif bir davranışta bulunması şarttır. Hareketin önemi bakımından ise, kanun suçun hangi hareketlerle işlenebileceğini suç tipinde tek tek belirttiği için, *bağlı hareketli* bir suç söz konusudur²². Bu hareketler, baskı, tehdit, cebir ve şiddet, kandırma, nüfuzu kötüye kullanma ve kişiler üzerinde denetim olanaklarından veya kişinin çaresizliğinden yararlanarak rızasını elde etmek suretiyle kişilerin tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi veya sevk edilmesi veya barındırılmasıdır. Burada sayılanların dışında bir hareketle bu suç işlenemez. Hareketin sayısı bakımından ise *seçimlik hareketlidir*²³. Maddede belirtilen hareketlerden herhangi birinin

¹⁹ Bkz. Dönmezer/Erman, C.I, s.366, 369; Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Birinci Kitap, Ankara, 2002, s.427.

²⁰ Dönmezer/Erman, C.I, s.370; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler I, s.427; Bahri Öztürk/ Mustafa Ruhan Erdem/Veli Özer Özbek, Öztürk Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, 5. Baskı, Ankara, 2001, s.122.

²¹ Kavram hakkında bkz Dönmezer/Erman, C.I, s.376; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler I, s.437.

²² Bkz. Dönmezer/Erman, C.I, s.373; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler I, s.440 vd.

²³ Kavram için bkz. Dönmezer/Erman, C.I, s.373 vd.

yapılması ile suç tamamlanır. Hepsinin birden yapılması durumunda ise, ortada yine de tek suç vardır²⁴. Örneğin fail, mağduru hem tehdit ve hem de şiddet kullanarak tedarik ederek bir yerden başka bir yere götürse ve orada barındırırsa, ortada tek bir insan yağması suçu vardır.

Suçların netice bakımından yapılan tasnifinde, insan yağması suçu, *şekli bir suç* görünümündedir²⁵. Maddede belirtilen maksatlardan herhangi biriyle ve yine maddede belirtilen araçlardan birini kullanarak kişilerin tedarik edilmesi veya kaçırılması veya bir yerden başka bir yere götürülmesi veya sevk edilmesi veya barındırılması ile suç tamamlanır. Suçun oluşması için belirtilen hareketlerden ayrı bir neticenin gerçekleşmesi aranmamaktadır. Sözelimi failin amacına ulaşması suçun varlığı için şart değildir. Bu itibarla da tedarik, kaçırma, başka bir yere götürme, sevk veya barındırma hareketi ile birlikte suç da oluşur. İnsan yağması suçunda bu hareketlerden her biri *temadi* edebileceğinden, suç *mütemadi bir suç*tür. Tehlike suçu-zarar suçu ayrımında²⁶ ise, insan yağması bir tehlike suçudur. Zira zarar suçlarında tipik eylemle suç konusunun bir zarara uğraması gerekir. Tehlike suçlarında ise, hareketten doğan neticenin suç konusu bakımından bir zarar tehlikesi oluşturması yeterlidir²⁷.

b- Suçun Maddi Unsurunu Oluşturan Araç Hareketler

aa- Genel Olarak

Daha öncede belirttiğimiz gibi, insan yağması suçu araç ve amaç hareketlerle işlenebilen bir suçtur. Diğer iç hürriyete karşı işlenen suçlarda olduğu gibi (örneğin TCK m. 188, 192) bu suçta da, mağdurun, iradesi üzerinde baskı oluşturan bir takım hareketlerle, failin arzusu doğrultusunda motive edilmesi söz konusudur. Maddede bu hareketler sırasıyla *tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek* olarak belirtilmiştir.

²⁴ Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2002, s.194.

²⁵ Bkz. Dönmezer/Erman, C.I, s.381 vd.; Öztürk/Erdem/Özbek, Uygulamalı Ceza Hukuku, s.137.

²⁶ Bu ayırım için bkz. İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoglu/Ünver, s.68; Artuk/Gökçen/ Yenidünya, Genel Hükümler I, s.445; Nur Centel, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul, 2001, s.197; Demirbaş, s.207; Özgenç/Şahin, s.131; Vesile Sonay Dargenli, "Tehlike Suçları", Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul, 1999, s.163 vd.

²⁷ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoglu/Ünver s.68; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler I, s.445; Özgenç/Şahin, s.131.

bb- Araç Hareketler

Maddede belirtilen araç hareketlerin hepsini, mağdurun iradesi üzerinde baskı oluşturan hareketler olarak nitelendirmek mümkündür. Gerçekten suçun oluşabilmesi için mağdurun iradesi üzerinde bir etkinin oluşturulması gerekir. Bu etkiyi oluşturacak hareketler ise maddede *tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulama, nüfuzu kötüye kullanma, kandırma veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etme* olarak belirtilmiştir. Diğer taraftan maddenin üçüncü fıkrası ile, 18 yaşını doldurmamış olanların belirtilen araç hareketlerle irade özgürlükleri üzerinde herhangi bir baskı oluşturulması aranmayacaktır. Bu kimseler bu tür hareketlere maruz kalmaksızın maddede belirtilen maksatlarla kaçırılmış, başka bir yere götürülmüş veya sevk edilmişler suç oluşacaktır.

Maddede belirtilen cebir, şiddet, baskı, tehdit ve kandırma hareketleri, başkasının davranışı üzerine etki etmede birer araçlardır²⁸. Ancak söz konusu ortak özelliklerine rağmen, bu araçlar iradeyi etkileme biçimleri itibariyle birbirlerinden farklı özelliklere sahiptirler. Cebir ve tehdit, hileden, zorlama etkisi nedeniyle farklılık taşır²⁹. Esasında cebir kavramı, geniş anlamda, hem maddi (cebir ve şiddet), hem de manevi (tehdit) zorlamayı içerir³⁰. Dolayısıyla gerek cebir, gerek tehdit, mağdurun karar ve hareket etme özgürlüğü üzerinde zorlayıcı bir etki meydana getirerek, failce istenilen neticeyi sağlarlar. Bu araçlar iradeyi baskı altına alan, ona yön veren ve bu nedenle de irade özgürlüğüne karşı tecavüz oluşturan bir niteliğe sahiptirler³¹. Bu ortak özelliklerine rağmen cebir ve tehdit birbirinden farklı vasıtalarlardır.

Cebir, genel olarak, özgürlüğe karşı suçlar anlamında, halihazır, ciddi bir kötülük yoluyla bir başkasının iradesi ve davranışları üzerinde zorlayıcı bir etki meydana getirilmesidir³². *Tehdit* ise, bir kimsenin korkutulmasına yönelik olarak, gelecekte yapılacak haksız bir kötülüğün, fenalığın herhangi bir şekilde bildirilmesidir³³. Demek ki cebirde mağdurdaki zorlama etkisine failin mevcut, aktüel bir kötülüğün icrası neden olurken, tehditte gelecekte yapılacak bir kötülüğün bildirilmesi neden olmaktadır³⁴. Fail, mağduru

²⁸ Schönke/Schröder, Vorbem. §§ 234 ff, kn.6.

²⁹ Schönke/Schröder, Vorbem. §§ 234 ff, kn.6.

³⁰ Erem, C.III, s.193, 258; Cihan, s.58; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, s.61.

³¹ Soyaslan, s.585; Özgeç/Şahin, s.406.

³² Schönke/Schröder, Vorbem. §§ 234 ff, k.n.6.

³³ Wessels/Hettinger, s.97, kn.402; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, s.61; Soyaslan, s.584; Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 2.Bası. İzmir, 2002, s.47.

³⁴ Schönke/Schröder, Vorbem. §§ 234 ff, k.n.6.

gelecekte bir haksızlığın, kötülüğün yapılacağı tehdidi ile korkutmak suretiyle onu kendi iradesine tabi olmaya manen icbar etmektedir. Ancak gerek cebir gerekse tehdit mağdurun mevcut veya beklenen mukavemetini kırmak yada engellemek suretiyle, mağdurun iradesini failin iradesi doğrultusunda yönlendirmektedirler. İncelemekte olduğumuz suç bakımından cebir veya tehdit, mağduru ya aktüel ya da gelecekte bir kötülüğe maruz kalmak veya failce istenilen duruma razı olmak seçenekleri arasında bırakmaktadır. Kötülükten korkan mağdur, failin arzusuna boyun eğecektir.

201b. madde anlamında cebir, mutlak (vis absoluta) ve zorlayıcı (vis compulsiva) cebri kapsar. Bir başka ifade ile cebir, iradenin oluşumunu engelleyen (örneğin narkoz etkisi altında tutma, uyuşturucu madde, uyku hapi verme gibi) ya da mevcut iradenin harekete geçmesini (örneğin bağlama, tutma, odaya hapsetme gibi) mutlak olarak imkansız kılmak suretiyle icra edileceği gibi, mağdurun iradi karar özgürlüğünü ihlal eden bir davranış yoluyla da gerçekleştirilebilir³⁵. Diğer taraftan 201b. maddede cebir, kişiye veya eşyaya karşı kullanılabilir. Çünkü madde metninde cebirin kişiye karşı kullanılması gerektiği yönünde bir ibare mevcut değildir. Eşya üzerinde cebir, eşyanın tahribi, yapısının değiştirilmesi veya zarar görmesi durumunda vardır³⁶. Ancak 201b maddesi bakımından da eşya üzerinde kullanılan cebirin, eşya ile ilgisi olan kişiler üzerinde, failin maksadı doğrultusunda korku yaratacak nitelikte bulunması zorunludur. Dolayısıyla eşyaya karşı cebir mağdur üzerinde dolaylı bir tesir meydana getirmelidir³⁷.

Ayrıca cebir veya tehdidin bizzat mağdura yönelmiş olması da şart değildir. Mağdurun iradesini etkileyerek istemediği bir davranışa onu zorlayabilecek herhangi bir kimseye karşı uygulanacak cebir veya tehdit de, yeterli sayılmalıdır. Örneğin fail oğlunu öldürmekle tehdit etmek suretiyle, babayı böbreğini vermek için, bulunduğu yerden başka bir yere götürürse, suç gerçekleşmiş olacaktır.

Zorlama araçlarından birisi de *baskı*dır. *Baskı*, bir kimsenin zor altında bulundurulması anlamına gelen bir kavramdır. Burada da mağdurun iradesine yönelik bir zorlama söz konusudur. Bu zorlama, mağduru failin iradesine tabi olmaya motive etmektedir. Yasa koyucunun cebir, şiddet ve tehdidi saydıktan sonra, ayrıca *baskı* kavramını da kullanmış olmasını, zorlama araçlarının alanını genişletmek olarak anlamak gerekir. Dolayısıyla, cebir veya tehdit boyutuna gelmemiş olan ve fakat irade üzerinde tesire neden olan her türlü zorlayıcı davranışlar bu kavramın içerisine girecektir.

³⁵ Schönke/Schröder. Vorbem. §§ 234 ff. kn.13, 15; Wessels/Hettinger. s.96. kn.396; Tezcan/Erdem. s.46.

³⁶ Soyaslan. s.584; Cihan, s.78.

³⁷ Cihan, s.78. 80.

Kandırmak ise, bir kimseyi aldatarak, yanıltarak bir şeye razı etmek, inandırmak demektir. Hilenin kaynağında aldatma vardır. Bir kimse diğerini belirli bir biçimde hareket etmeye sevk edecek bir yanılgıya soktuğunda veya bunun şartlarını hazırladığında hile söz konusudur³⁸. Bir başka ifade ile, bu tabirden, mağdurun iradesi üzerine tesir eden ve yaptığı hareketin mahiyeti hakkında onu hataya düşüren her türlü hileli ve yalan vasıtaların kullanılmasını anlamak gerekir³⁹. Failin, mağdurdan asıl maksadını gizleyerek yaptığı her türlü aldatıcı hareketler *kandırma* kavramı içerisine girer. Hile yapan, mağdurda o hareketi yaptığı takdirde kendi lehine bir davranışın oluşacağına inandırılmalıdır. Bu nedenle hilede, mağdurun yararına olan etkiler, sonuçlar ortaya konulmalı, o gerçek durumu bilseydi böyle bir harekette bulunması söz konusu olmamalıdır. Mağdur, hile yoluyla, gerçek hakkında hataya düürüldüğü, gerçek ondan gizlendiği için, kendisinden istenilen davranışı gerçekleştirmekte ve böylece kişisel özgürlük de ihlal edilmiş olmaktadır. Her ne kadar hile de cebir teşkil eden hareketin maddi varlığı yoksa da, hilenin neticesi cebrinkinden farksızdır. Bir başka ifade ile cebirle hangi sonuca ulaşılacak idiyse, kandırma suretiyle de fail aynı sonuca ulaşmaktadır⁴⁰. Kandırmanın varlığı halinde mağdurun rızasından bahsetmek mümkün değildir⁴¹. Sözelimi bir kimseyi yakalandığı hastalıktan kurtaracağını söyleyerek onu cerrahi bir müdahale için hastaneye yatırmaya ikna eden failin, yapılan ameliyatla o kimsenin böbreğinin alınmasını sağlaması gibi. Keza failin, ücret mukabili iş bulduğunu söyleyerek, bir kimseyi bir başkasının veya kendisinin emrinde zorla çalıştırmaya tabi tutması halinde de, 201b madde ihlal edilmiş olur.

Nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle suçun işlenebilmesi için, öncelikle kötüye kullanılacak bir *nüfuza* sahip olunması gerekir. Nüfuz kelimesi, sözlükte, içine geçme, işleme, söz geçirme, geçerli, cari, meri olma ve bir kimsenin emir ve hükümlerinin işlenmesi, geçerli olması; nüfuz sahibi olmak ise, sözü geçmek, itibarlı olmak anlamlarına gelmektedir⁴². Bu durumda nüfuz sahibi olan kişi, mağdurun sözünü tuttuğu, mağdurun kendisine minneti olan şahıs olmaktadır⁴³. Bu kimseler çoğu zaman mağdurun annesi, babası, kardeşi, oğlu, kızı, eşi gibi yakınları olabileceği gibi, fiili ilişkiler içerisinde olduğu amca, dayı, hala, teyze gibi akrabaları ve patron, öğretmen, mürebbi, hizmetkar gibi kişiler de olabilir. İşte fail ile mağdur arasındaki ailevi, iş veya diğer herhangi bir sebeple mevcut bir ilişkiyi mağdur üzerinde kullanmak suretiyle onu etki altına alıp, belirtilen maksatlar için bu etkinin

³⁸ Cihan, s.62.

³⁹ Sulhi Dönmezer, Umumi Adab ve Aile Nizamı Aleyhinde Cürümler, İstanbul, 1950, s.250.

⁴⁰ Cihan, s.62-63.

⁴¹ Ayhan Önder, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. Bası, İstanbul, 1994, s.597.

⁴² Büyük Türkçe Sözlük (Hazırlayan: D. Mehmet Doğan), 11. Baskı, İstanbul, 1996, s.851; Türkçe Sözlük 2 (Türk Dil Kurumu) Yeni Baskı, Ankara, 1988, s.1094.

⁴³ Soyaslan, s.336.

kullanması halinde, söz konusu eylem gerçekleşmiş olur⁴⁴. Bir başka ifade ile, mağdurun herhangi bir sebep dolayısıyla bağlı bulunduğu kimseler tarafından, onun üzerindeki nüfuzlarını kullanmak suretiyle, belirtilen maksatlara ulaşılması halinde nüfuz kötüye kullanılmıştır. Demek ki mağdurun gerek ailevi ve gerekse sözleşme ve sair bağ vasıtasıyla ilişkide bulunduğu kimseler tarafından (bunların mağdur üzerinde malik buldukları nüfuz dolayısıyla) maddede belirtilen fiillerin işlenmiş bulunması halinde, nüfuzun kötüye kullanılması gerçekleşmiş olmaktadır⁴⁵.

Esasında burada söz konusu olan nüfuzun icrası suretiyle fiilin işlenmesidir. Bu nüfuz maddede belirtilen maksatlarla kullanıldığı zaman, zaten kötüye kullanılmış olacaktır. Örneğin bir babanın, çocuğu üzerinde sahip olduğu nüfuz dolayısıyla onu başkasının emrinde zorla çalışmaya sevk etmesi halinde sözü geçen unsur gerçekleşmiş sayılır. Böylece özellikle yoksul kimselerin çocukları üzerindeki nüfuzlarını kullanarak onları çalışmaya yönelik zorlama fiilleri cezalandırılmış olmaktadır. Sözgelimi, bir babanın çocuğunu baskı yoluyla bir başkasının hizmetine vermesi halinde 201b maddesi ihlal edilmiş olacaktır. Eğer çocuk 18 yaşından küçükse, başkasının hizmetine verilmesi yeterli olup, baskı yapılmasına dahi gerek bulunmamaktadır. Hiç şüphesiz suçun işlenmesinde nüfuzun kötüye kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi, her somut olayda mahkeme tarafından belirlenecektir.

Son araç hareket, kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmektir. Esasında kişiler üzerindeki denetim olanaklarını kullanmak ile nüfuzun kötüye kullanılması tabirleri arasında yakın bir ilişki vardır. Fakat bu iki deyimden birincisi diğerine göre daha geniştir. Zira her denetleyenin denetlenen üzerinde nüfuzu bulunmayabilir. İşte bu durumda, yani nüfuzu olmadığı için kullanılmayacağı hallerde, fail bir baskı aracı olarak, denetim olanaklarını belirtilen maksatlara sevk etmek için o kimse üzerinde kullanabilecektir. Kişi üzerindeki denetim olanaklarını kullanmak, çok çeşitli ilişkilerden kaynaklanabilir. Ancak her şeyden önce, bu hareketin icrası için, bir denetleyen-denetlenen ilişkisinin bulunması gerekir. Denetleyen-denetlenen ilişkisinin, daha çok, formel bir ilişki olduğu söylenebilir. Örneğin amir ile memur, üst ile ast arasındaki ilişkiler böyledir. Ama ailevi ilişkilerde denetlemeden ziyade nüfuzun kullanılması söz konusudur.

Kişilerin çaresizliklerinden yararlanmak ise, herhangi bir sebeple muhtaç durumda bulunan kişilerin bu durumlarının maddede belirtilen maksatlarla sömürülmesi demektir. Bir başka deyişle, mağdurun ekonomik,

⁴⁴ Önder, Özel Hükümler, s.598.

⁴⁵ Dönmezer, s.250

ailevi, sosyal vb. bir sebeple içine düştüğü kötü durumun istismar edilerek, o kimselerin belirtilen maksatlara yönlendirilmeleri halinde, onların çaresizliklerinden yararlanılmış olunur.

Kanun koyucu kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak bu kimselerin *rızalarının elde edilmesinden* bahsetmektedir. Kanaatimizce rızanın elde edilmesine yer verilmesi isabetli olmamıştır. Çünkü her iki durumda da mağdurun belirtilen maksatlarla bir yerden başka bir yere götürülmeye veya sevk edilmeye gerçekten rızalarının olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Buradaki rıza, mağdurun çaresizliği veya üzerindeki denetim baskısı nedeniyle elde edildiği için, esasen özgür bir irade sonucu verilmiş değildir. Bu nedenle böyle bir rızanın ayrıca elde edilmesini aramaya gerek yoktur. Sadece kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak suretiyle eylemin icra edilmesini yeterli görmek gerekirdi. Kaldı ki mevcut haliyle bile, bu ibare belirttiğimiz doğrultuda anlaşılmalıdır.

c- Suçun Maddi Unsurunu Oluşturan Asıl Hareketler

Suçun maddi unsurunun gerçekleşmesi için yukarıda belirttiğimiz araç hareketlerin yapılması yeterli değildir. Bu araç hareketler kullanılmak suretiyle ayrıca, failin, mağduru belirtilen maksatlarla *tedarik etmesi, kaçırmayı, bir yerden başka bir yere götürmesi, sevk etmesi veya barındırması* da gerekmektedir. Şüphesiz suç seçimlik hareketli bir suç olduğundan, bu hareketlerden birisinin yapılması yeterli olacaktır.

Maddede geçen *tedarik etme*, bulma, sağlama, temin etme, elde etme anlamına gelmektedir⁴⁶. Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak veya vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, bir kimsenin maddede belirtilen araçlarla *temin edilmesi* halinde suç oluşur. Örneğin belirli bir yerde, failin belirtilen maksatlarla kişileri başkaları için hazır bulundurması ve müracaat eden insanlara bu maksatlarla temin etmesi halinde suç oluşacaktır. Sözelimi, failin ekonomik sıkıntı içerisinde bulunan bir kimsenin, bu durumundan yararlanarak, böbreğini bir başkasına vermesi için hazır olarak tutması halinde, tedarik etme hareketi gerçekleşmiş olur.

Kaçırmak, mağdurun kendi egemenlik alanından çıkarılarak, onun üzerinde fiili hakimiyet kuracak şekilde bir yerden başka bir yere

⁴⁶ Türkçe Sözlük (TDK), s.14335.

nakledilmiş olması demektir⁴⁷. Kaçırmaktan söz edebilmek için mağdurun bulunduğu yerden başka bir yere nakledilmiş olması şarttır⁴⁸. Ancak nakledilen yerin mutlaka failin götürmek istediği yer olması gerekmez. Kaçırma unsuru, mağdurun kendi egemenlik alanından çıkarılarak tamamen failin egemenlik alanına girmiş bulunduğu anda tamamlanmış olur⁴⁹. O halde fail, cebir, şiddet, baskı, tehdit uygulayarak veya kandırarak zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, esarete tabi kılmak veya vücut organlarını vermesini sağlamak maksadıyla mağdur üzerinde fiili hakimiyet kuracak şekilde bir yerden başka bir yere naklettiğinde bu unsur gerçekleşmiş olacaktır. Kaçırmadan bahsedebilmek için mağdurun rızasının olmaması gerekir. Bir başka deyişle mağdur, iradesi üzerinde oluşturulan tesirin etkisiyle kaçırılabilir. Bu durum, cebir, şiddet, tehdit, baskı veya kandırma hareketleriyle sağlanabilir. Bunun dışında kalan araç hareketlerin varlığı halinde ise kaçırmadan değil, tedarik etme, bir yerden diğer bir yere götürme, sevk etme veya barındırmadan bahsetmek gerekir.

Bir yerden diğer bir yere götürmek, failin mağduru kendisi ile beraber bulunduğu yerden başka bir yere götürmesidir⁵⁰. Şüphesiz bu götürmenin maddede belirtilen maksatlarla gerçekleşmesi şarttır. Sözelimi mağdurun cebir veya tehditle bir başkasının hizmetine tabi kılınması için fail ile birlikte belirlenen yere gidilmesi gibi. Suç bir yerden başka bir yere götürüldüğü anda tamamlanır. Ancak suçun tamamlanması için götürülmek istenilen yere ulaşılması şart değildir. Önemli olan birlikte mağdurun bulunduğu yerden hareket edilerek herhangi başka bir yere gitmektir.

Sevk etmek ise, maddede belirtilen maksatlarla, bir kimsenin kendi başına bir yerden başka bir yere gönderilmesi demektir⁵¹. Burada fail mağduru cebir, baskı, tehdit ve diğer irade üzerinde etki eden hareketlerle ve maddede belirtilen maksatlara (örneğin vücut organlarını vermesi için) başka bir yere tek başına göndermektedir. Sevk hareketi mağdurun belirtilen maksatlarla bulunduğu yerden başka bir yere tek başına gönderildiği anda tamamlanır. Kanaatimizce mağdurun tek başına gönderilmesi yeterli olup, istenilen yere ulaşması şart değildir.

201b maddesinde belirtilen son hareket ise *barındırmadır*. Maddeye göre, belirtilen maksatlarla ve araç hareketlerden birisini kullanarak mağduru barındıran kişinin eylemi de suç teşkil etmektedir. *Barınmak* kelimesi,

⁴⁷ Dönmezer, s.174; Önder, Özel Hükümler, s.555; Faruk Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, C.IV. 3. Baskı, Ankara, 1985, s.228; Tezcan/Erdem, s.364; Soyaslan, s.314.

⁴⁸ Önder, Özel Hükümler, s.555; Dönmezer, s.174.

⁴⁹ Dönmezer, s.175; Önder, Özel Hükümler, s.558.

⁵⁰ Dönmezer, s.248; Önder, Özel Hükümler, s.597.

⁵¹ Dönmezer, s.248. Önder, Özel Hükümler, s.597.

sözlükte, oturacak, ikamet edecek yer veya imkan bulmak, saklanacak, korunacak yere girmek, anlaşarak uyum halinde yaşamak anlamlarına gelmektedir⁵². O halde bir kimsenin barınmasını sağlamak işini yerine getiren de, barındıran kişi olmaktadır. Bir başka deyişle, bir kimseye oturacak, ikamet edecek, geçimini sağlayacak imkan sağlayan kimse, o kişiyi barındıran kimsedir. 201b maddesindeki suçun seçimlik hareketlerinden birisini oluşturan *barındırma* eylemi de, cebir, şiddet, tehdit, baskı uygulayarak, kandırarak, nüfuzu kötüye kullanarak, çaresiz durumlarından veya denetim yetkisinden yararlanarak bir kimsenin, maddede belirtilen maksatlarla, kısaca geçiminin sağlanması, yani oturma, geceleme, beslenme ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin fail çaresizliklerinden yararlanarak esaret ve benzeri uygulamalara tabi kılmak için topladığı kimselere bir ev kiralayıp, bu maksadın gerçekleşmesine kadar onların ihtiyaçlarını üstlense, bu kimseleri barındırmış olur. Barındırma hareketi gerçekleştiği anda suç tamamlanır. Kanaatimizce barındırmanın belirli bir müddet sürmesi gerekir. Örneğin bir kimseye bir gün öğle yemeği vermek veya bir gece evinde yatırmak barındırmak anlamına gelmez. O halde barındırma hareketi zorunlu bir mütemadi suç teşkil etmektedir. Bu durumda barındırma temadi edebileceği için, suç barındırmanın bittiği anda sona erer ve dolayısıyla suçun bitmesine kadar bu suça iştirak etmek mümkün olduğu gibi, mütemadi suça ilişkin diğer hususlar da bu eylem bakımından uygulanma alanı bulur. Örneğin, suç barındırmanın bittiği yerde işlenmiş olur. Yine temadinin bittiği anda yürürlükte olan kanun uygulanır. Davaya temadinin bittiği yer mahkemesi bakar.

2- Manevi Unsur

İnsan yağması suçunun manevi unsuru kasttır. Taksirle bu suç işlenemez. Ancak kanunumuz belirli maksatlarla bu fiilin işlenmesini aradığı için, bu suç ancak özel kastla işlenebilir. Fail amaç ve araç hareketleri, bir kimseyi zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla yapmalıdır. Bu maksatlardan herhangi birisiyle hareket etmeyen, yani araç ve amaç hareketleri bu maksatlardan biri için yapmayan failin eylemi bu suçu oluşturmaz. Fail başka maksatlarla hareket ediyorsa, örneğin şehvet hissi veya fuhuş gibi, bu durumda kanunumuzun sekizinci babının 2 ve 3. fasıllarında yer alan kız, kadın ve erkek kaçırmak veya kadın ticareti suçları işlenmiş olur. Demek ki failin maksadı, bu tür suçları birbirinden ayırmaktadır.

⁵² Büyük Türkçe Sözlük, s.111; Türkçe Sözlük, s.143.

Ancak failin cezalandırılabilmesi için bu maksatlarla maddi unsuru oluşturan eylemlerde bulunması yeterli olup, ayrıca maksada ulaşılması gerekmez. Görüldüğü gibi 201b maddesinde, insanı alçaltan, insan haysiyetini ortadan kaldırarak onu bir obje konumuna indirgeyen maksatlarla eylemi gerçekleştiren fail cezalandırılmaktadır.

Ayrıca fail bu maksatlarla bir kimseyi kendisi için tedarik edebileceği gibi, bir başkası için de bunu yapabilir. Başkası için belirtilen maksatlarla mağduru tedarik etmesi durumunda, fail bu suçta bir aracılık görevi yapmış olacaktır. Bu ihtimalde şayet üçüncü kişinin bu fiilin yapılmasına iştiraki söz konusu değilse, onun bakımından bu suç oluşmaz.

a- Zorla Çalıştırmak veya Hizmet Ettirmek

Zorla çalıştırmak, bir kimsenin, cebir veya tehdit altında bedensel bir uğraşta bulundurulması anlamına gelir. Örneğin bir kimsenin zorla taş ocağında çalıştırılması maksadıyla kaçırılması gibi. Hizmet ettirmek ise zorla çalıştırmaya göre daha geniş bir kavram olup, yine bir kimsenin cebir veya tehdit altında emre hazır bir şekilde bulundurulması demektir. Bu itibarla, bedensel olarak yapılacak uğraşlardan başka, bir kimsenin arzusu hilafına diğerinin herhangi bir ihtiyacını temin etmek maksadıyla kaçırılması halinde de suç oluşur.

b- Esarete veya Benzeri Uygulamalara Tabi Kılmak

Esaret, sözlükte, kölelik, tutsaklık, esirlik, boyunduruk anlamına gelmektedir⁵³. Esarete tabi kılmak, bir kimsenin tutsak, köle veya esir olarak tutulması demektir. Kanunumuz suçun işlenme alanını geniş tutmak için, kölelik, esirlik ve benzeri uygulamalara tabi tutmak maksadını da maddede belirtmiştir. Benzeri uygulamalara tabi kılmaktan maksat, esarete benzeyen, yani bir kimsenin kişiliği üzerinde fiziksel hakimiyet kurmayı doğuran herhangi bir durumda bulundurmaktır. Esaret veya benzeri uygulamalara tabi kılınan kişi, tabi olunan şahsın emri altında bulunmakta ve özgür iradesi ile kaderini yönlendirememektedir. Bir başka deyişle, irade özgürlüğünün tümüyle ortadan kaldırılarak, kişinin tamamen başkasının arzu ve isteklerine tabi kılınması halinde bu maksat gerçekleşir. Şahıs başkasının elinde adeta bir alettir ve kendi istekleriyle herhangi bir tercihte bulunması mümkün değildir.

⁵³ Türkçe Sözlük, s.465.

c- Vücut Organlarının Verilmesini Sağlamak

Bu maksat diğerlerine göre daha somut bir durumu ifade etmektedir. Bir kimsenin organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla maddede belirtilen eylemlerin yapılması halinde de suç gerçekleşecektir. Örneğin bir kimsenin böbreğini vermesi maksadıyla cebir veya tehdit ya da baskıyla veya nüfuzunu kullanarak başka bir yere nakledilmesi halinde eylem tamamlanacaktır. Vücut organlarını vermesi maksadıyla maddede belirtilen eylemlere maruz kalan kimsenin, diğerlerinde olduğu gibi, yaşayan bir kimse olması gerekir. Bir başka ifade ile, henüz ölmüş bir kimsenin vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla yakınları üzerinde cebir veya tehdide başvurarak cesedi kaçıran kimsenin eylemi bu suçu oluşturmaz. Bu ihtimalde, cesedin hukuki niteliğine göre çeşitli ihtimaller ortaya çıkar. Kanaatimizce de, hukuka aykırı olarak ve yeni ölmüş bir insan cesedinden elde edilen organlara verilen astronomik fiyatlar gözönünde tutulduğunda cesedin de bir eşya olarak kabul edilmesi mümkün olduğu için⁵⁴, bu ihtimalde yağma (TCK m.495) suçu düşünülebilir.

Ayrıca tekrar belirtelim ki, suçun oluşması için bu ve diğer maksatlarla failin suçun icra hareketlerinde bulunması yeterli olup, bu maksatların gerçekleşmesi şart değildir.

3- Hukuka Aykırılık Unsuru

a- Genel Olarak

Hukuka aykırılık unsuru denildiğinde, bundan tipik eylemin tüm hukuk düzeni ile çelişme ve çatışma halinde bulunması anlaşılır⁵⁵. Şayet bir eylemin yapılmasına herhangi bir hukuk kuralı izin veriyorsa, o eylem hukuka uygun olacaktır. İşte hukuka aykırılık unsurunu ortadan kaldıran, fiili ceza kuralının amacına aykırı bir hale getirmeyen, fiilin doğrudan hukuka uygun bir şekilde doğmasını sağlayan sebeplere hukuka uygunluk sebepleri denmektedir⁵⁶.

İnsan yağması suçu bakımından herhangi bir hukuka uygunluk sebebinin gerçekleşmesi zor gözükmemektedir. Öncelikle böyle bir eylemin yapılmasında meşru müdafaaanın gerçekleşmesi (TCK m.49/2) mümkün olamaz. Bir başka ifade ile, bir kimse kişiliğine yönelik bir saldırıya karşı kendisini savunmak için, saldırana karşı 201b maddesini ihlal etme

⁵⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya, Özel Hükümler, s.345, dn.78.

⁵⁵ Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.II, 12. Bası, İstanbul, 1999, s.1-2; Centel, s.222.

⁵⁶ Dönmezer/Erman, C.II, s.18.

mecburiyetinde kalmaz. Belki ızdırar hali (TCK m.49/3) gerçekleşebilir. Sözgelimi, bir kimse, organ naklinin gerçekleşmemesi halinde ölebilecek olan bir yakını kurtarmak için, diğer bir kimseyi bu maksatla cebir veya tehditle kaçırsa veya kandırarak götürse, şartları oluşmuşsa, ızdırar halinin varlığından söz edilebilir.

Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek maksadı bakımından mahkum veya tutukluların durumu, kanun hükmünün icrası (TCK 49/1) hukuka uygunluk sebebinin oluşturabilir. Ancak bu durumda dahi, yapılan muamele insan haysiyetini, kişiliğini ihlal ediyorsa eylem hukuka uygunluk sınırını aşacaktır. Aynı değerlendirme askerlik hizmetinde bulunan erler bakımından da geçerlidir.

Bu suç bakımından ceza kanunumuzda yer almayan hukuka uygunluk sebeplerinden *mağdurun rızası* üzerinde ayrıca durmak gerekir. Zira maddenin ikinci fıkrasında *mağdurun rızası* ayrıca düzenlenmiştir.

b- Mağdurun Rızası

201b. maddenin ikinci fıkrasında "*Birinci fıkra da belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır*" şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Bu fıkranın gerekçesinde "Maddenin ikinci fıkrasında, belirtilen amaçları elde etmek üzere girişilen ve suçu oluşturan yardımcı eylemler varsa artık, mağdurun rızasının yok sayılacağı belirtilmiştir. Örneğin bir kimsenin organlarını vermek hususundaki rızası, yukarıda belirtilen eylemler sonucunda elde edilmiş ise, suçun oluşması bakımından bu rıza yok sayılacaktır" denilmektedir⁵⁷.

İkinci fıkranın metni ile gerekçe arasında tam bir uyumun olmadığı görülmektedir. Madde metninde *suçu oluşturan eylemler*den bahsedildiği halde, gerekçede *yardımcı eylemler* ifadesi geçmektedir. Ancak nasıl anlaşılırsa anlaşılın böyle bir fıkranın lüzumsuz veya fazladan olduğunu düşünmekteyiz. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi şayet bu hüküm ile, bu suç bakımından mağdurun rızasının bir hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacağı kastediliyorsa, esasen buna gerek yoktur. Çünkü suçun koruduğu hukuksal değer olan irade özgürlüğünden feragat, esasen rızanın geçerli olmadığı bir alandır. Zira hiç kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz (MK. m.23/2)⁵⁸. Medeni Kanunun bu hükmü ile, kişinin özgürlüğünden vazgeçmesine veya özgürlüğünün hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlandırılmasına rıza gösteremeyeceği açıkça belirtildiğinden, 201b maddesinde belirtilen

⁵⁷ Bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss890m.htm>.

⁵⁸ Dönmezer/Erman, II, s.76.

maksatlarla maddi ve manevi varlığının sömürülmesine bir kimsenin rıza göstermesinin hukuksal bir değeri bulunmamaktadır. Zira bir kimsenin, iradesi üzerinde baskı oluşturan araçlar kullanılsın veya kullanılmasın, zorla çalıştırılmaya veya hizmet etmeye, esarete veya benzeri uygulamalara tabi olmaya ve vücut organlarının verilmesine rıza göstermeye hakkı bulunmamak gerekir⁵⁹.

Diğer taraftan, hem bir kimsenin maddede belirtilen maksatlarla kendisine karşı tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanmasından, bir başkasının kendisi üzerindeki nüfuzunu kötüye kullanmasından, kandırılmasından veya kendisi üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanılarak rızasının elde edilmesinden bahsetmek ve hem de mağdurun bu maksatlarla üzerinde uygulanan bu araç hareketlere rıza gösterebileceğinden bahisle bu rızasının geçersiz olduğunu söylemek mantıksızdır. Yani baskı araçları ile zaten ortadan kaldırılan bir rızanın geçerli olmadığını söylemek gibi gereksiz bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu hareketler varsa zaten mağdurun rızası yoktur. Zira mağdurun rızasının bir hukuka uygunluk sebebi oluşturabilmesi için, rıza açıklamasının hata, aldatma, tehdit, cebir gibi iradeyi bozucu etkiler altında yapılmamış olması gerekir⁶⁰. Dolayısıyla fıkranın gerekçesinde verilen örnekte olduğu gibi, bir kimsenin organlarını vermek hususundaki rızasının, maddede belirtilen eylemler sonucu elde edilmesi halinde, bu rızanın yok sayılacağına belirtilmesine gerek yoktur. Zira ortada gerçekten özgür irade ile verilmiş bir rıza olmadığı için, olmayan bir şeyin olmadığını belirtmek lüzumsuz olmaktadır.

Eğer fıkroda geçen “suçu oluşturan eylemler”den maksat, tehdit, baskı, cebir veya şiddet, kandırma şeklindeki araç hareketlerin dışında kalan asıl hareketler ise (ki gerekçede bu ibarenin araç hareketler anlamına geldiği açıklanmaktadır), yani mağdura karşı araç hareketlere başvurulmaksızın onun belirtilen maksatlarla kaçırılması veya başka bir yere götürülmesine rıza göstermesinin geçersiz olacağı anlatılmak isteniyorsa, o zaman da üçüncü fıkra anlamsız hale gelmiş olacaktır. Çünkü bu fıkroda 18 yaşını doldurmamış olanların zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirmek, esarete veya buna benzer uygulamalara tabi kılmak veya vücut organlarını vermesini sağlamak için, maddede belirtilen araç hareketlerden herhangi birisine başvurulmaksızın, kaçırılmaları, bir başka yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri ile suçun oluşacağı belirtilmiştir.

⁵⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler I, s.501.

⁶⁰ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.185; Dönmezer/Erman, II, s.72.

Bu durumda ikinci fıkradan ancak şöyle bir anlam çıkarılabilir. Şayet 18 yaşından büyük olan bir kimse, maddede belirtilen araç hareketlere başvurulmaksızın, sözgelimi esarete veya buna benzer bir duruma tabi olmaya rıza göstererek bir yere götürülürse, eylem hukuka uygun olacaktır. Zaten 18 yaşını doldurmuş olan bir kimsenin araç hareketler kullanılmaksızın maddede belirtilen maksatlarla kaçırılması veya tedarik edilmesi, birinci fıkra bakımından tipik olmadığından, suç oluşturmayacaktır. Demek ki bu hüküm fazladan bir hükümdür ve maddeden çıkartılması daha yerinde olacaktır.

V- SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

1- Suçun Tamamlanması ve Teşebbüs

İnsan yağması suçu, maddede belirtilen maksatlarla, cebir, şiddet, baskı, tehdit, kandırma, nüfuzu kötüye kullanma, kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak suretiyle bir kimsenin tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi, sevk edilmesi veya barındırması ile birlikte tamamlanır. Demek ki tedarik etme, kaçırma, bir yerden başka bir yere götürme, sevk etme veya barındırma hareketlerinin belirli nitelikte olması gerekmekte ve bu hareketlerin yapılması ile birlikte de suç tamamlanmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu suç hareketin yapılması ile birlikte tamamlandığı, hareketin yapılmasından başka bir neticenin gerçekleşmesi aranmadığı için, şekli bir suçtur. Bu itibarla da bu suçta tam teşebbüs olanaksızdır, fakat eksik teşebbüs mümkündür. Sözgelimi fail, araç hareketlere başvurmasına rağmen belirtilen maksatlarla mağduru kaçıramamış veya tedarik edememiş olabilir. Aynı şekilde fail suçun diğer icra hareketlerini (bir yerden diğer yere götürme veya sevk veya barındırma) de elinde olmayan sebeplerle bitirememiş olabilir. Demek ki failin irade üzerinde etkisini gösteren zorlama hareketlerine başvurması ile birlikte suçun icra hareketleri başlamakta ve bunun sonucu olarak da mağduru tedarik ettiği, kaçırdığı, sevk ettiği, bir yerden başka yer götürdüğü veya barındırdığı anda da icra hareketleri bitmekte ve suç tamamlanmaktadır.

Yine ifade ettiğimiz gibi, bu suç tipinin diğer bir özelliği mütemadi bir suç olmasıdır. Bilindiği gibi bu tip suçlarda hareketten doğan netice belirli bir süre devam etmektedir⁶¹. Bu durumda insan yağması suçunda suçun tamamlanması ile bitmesi farklı zamanlarda gerçekleşecektir. Suçun maddi unsurunu oluşturan asıl hareketler, hürriyeti tahdidin özel işleniş şekillerini

⁶¹ Dönmezer/Erman, C.1, s.385; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.69; Öztürk/Erdem/Özbek, Uygulamalı Ceza Hukuku, s.137; Artuk/Gökçen/Yenidünya, Genel Hükümler I, s.447; Centel, s.200; Demirbaş, s.204.

oluşturmaktadır. Sevk, tedarik, kaçırma, barındırma ve bir yerden başka bir yere götürme hareketlerine, iradeyi etkileyen zorlayıcı hareketler vasıtasıyla ulaşılması gerektiği için, mağdurun aynı zamanda hareket özgürlüğü ortadan kaldırılmakta ve bu durum sona erinceye kadar da, suç işlenmeye devam etmektedir. Sözgelimi kaçırma hareketi, failin mağdur üzerinde fiili hakimiyet kurması ile birlikte tamamlanır, fakat bitmez. Kaçırılan kişinin özgürlüğüne kavuştuğu anda kaçırma sona erer. Aynı şekilde bir yerden başka bir yere götürme, sevk etme, barındırma ve tedarik etme hareketleri de temadi edebilir. Bu itibarla bir yerden başka bir yere götürme ve sevk etme, bu hareketler yapıldığı anda tamamlanır ve fakat failin mağdur üzerindeki baskısı sona erinceye kadar devam eder.

2- İctima

Bu suç, kanunumuzun 179 ve 188. maddelerinde düzenlenen hürriyeti tahdit ve cebir kullanma suçlarına göre özel hüküm niteliğindedir. Dolayısıyla bu suçlar arasında bir görünüşte ictima⁶² durumu söz konusu olduğu için, diğer maddeler gerçekte ihlal edilmiş değildir. Bu nedenle fail, tek ihlalden dolayı, yani yalnızca 201b maddesine göre cezalandırılır. Fail hakkında ayrıca 179 ve 188. maddeler uygulanmaz. Çünkü gerçekte ihlal edilen tek bir hüküm vardır, o da 201b maddesidir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu suçun oluşması için failin belirli maksatlarla maddi unsuru oluşturan hareketleri yapması yeterli olup, ayrıca failin maksadına ulaşması gerekmez. Ancak suçta belirtilen maksat da gerçekleşmiş ise nasıl hareket etmek gerekecektir? Sözgelimi fail, vücut organlarını vermesi için cebir veya tehditle kaçırdığı mağdurun vücut organlarının gerçekten verilmesini sağlamışsa ictima problemi nasıl çözümlenecektir?

Esasında yasa koyucu, failin maksadına ulaşmasını suçun bir ağırlatıcı sebebi olarak kabul etmeliydi. Nitekim kanunumuzda bu tip *bölünebilen* suçlara⁶³ yer verilmiştir (örneğin TCK m.188, 192, 499 gibi). Böyle bir düzenleme 201b maddesinde bulunmadığına göre, kanaatimizce, bu ihtimalde suçların ictimamı gerektiren bir durum olmadığı için, failin maksadını oluşturan eylemlerin gerçekleşmiş olması ayrıca suç teşkil ediyorsa, cezalar ictima ettirilmelidir. Sözgelimi organın verilmesi de sağlanmışsa ve bu durum Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanunun⁶⁴ 15. maddesine aykırılık oluşturuyorsa, failin hem bu suçtan hem de 201b maddesinden dolayı ayrı ayrı cezalandırılması

⁶² Bkz. **Kayhan İçel**, Suçların İctimai, İstanbul, 1972, s.167 vd.

⁶³ Kavram hakkında bkz. **Ayhan Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II-III, İstanbul, 1992, 60 vd.; **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Genel Hükümler I, s.434-435.

⁶⁴ Kanun No:2238, RG.3.6.1979, sy.16655.

gerekecektir. Sözü geçen kanunun 15. maddesinde “Bu kanuna aykırı şekilde organ ve doku alan, saklayan, aşıl原因 ve nakledenlerle bunların alım ve satımını yapanlar, alım ve satımına aracılık edenler veya bunun komisyonculuğunu yapanlar hakkında, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde iki yıldan dört yıla kadar hapis ve 50.000 liradan 100.000 liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur” denilmektedir. 201b madde ile 15. madde arasında asli-tali norm ilişkisi söz konusu olmadığından unsurlarının gerçekleşmesi halinde her iki maddede ihlal edilmiş olur. Şayet unsurları oluşmadığı için 15. maddeye göre failin cezalandırılması mümkün değilse, bu durumda eylem müessir fiil suçunu (TCK m.456) oluşturacaktır.

Vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadı bakımından bu şekilde bir çözüm yolu düşünülebilirse de, aynı durum diğer maksatların gerçekleşmesi halinde geçerli olmayacaktır. Gerçekten fail iradeyi zorlayan araçlarla bir kimseyi zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek ya da esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak için kaçırma ve bu maksadını kaçırdığı mağdur üzerinde gerçekleştirse, 201b maddesindeki suç hala işlenmeye devam edecektir. Burada özgürlüğün kısıtlanması mütemadi bir suç teşkil ettiği için, maksada ulaşmak eylemi ayrı bir suç oluşturmayacaktır. Vücut organlarının verilmesi için kaçırılan kişiden ayrıca organın alınmasında ise, mağdurun özgürlüğünün kısıtlanmasından başka, bu özgürlük kısıtlaması devam ederken ikinci bir hareket daha yapılmakta ve organın alınması özgürlük hukuksal değerinden başkaca değerleri koruduğu için bağımsız bir suç sebebiyet vermektedir. Bu nedenle zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek ya da esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılarak maksadını gerçekleştiren fail, yalnızca 201b maddesinden dolayı cezalandırılacaktır. Kanaatimizce 201b maddesine, failin maksadına ulaşması halinde cezanın artırılacağına ilişkin bir fıkranın eklenmesi gerekir. Mevcut haliyle, farklı maksatlar aynı maddede zikredildiği için, adil olmayan sonuçlara götürmektedir.

İçtima konusunda çözümü gereken diğer bir husus da, kullanılan cebir ve şiddetin aynı zamanda müessir fiil suçunu (TCK m.456) oluşturması durumunda ortaya çıkmaktadır. Cebir ve şiddetin unsur veya ağırlatıcı sebep olduğu suçlarda, bu suçların işlenmesi için zorunlu olan sınırı aşan cebirin ayrıca müessir fiil suçunu teşkil edeceği ve fail hakkında cezaların içtima ettirileceği görüşü, genelde, benimsenmektedir⁶⁵. Fakat bir fiil ne zaman cebir ve şiddetin sınırını aşarak müessir fiil teşkil edecektir? Kanunumuzda bu soruya cevap oluşturacak bir düzenleme yoktur. Doktrindeki fikirler ise değişiktir. Örneğin kanunumuzun 174. maddesindeki siyasi hakların

⁶⁵ Erman/Özek (Sahir Erman), Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul, 1994, s.130; Önder, Özel Hükümler, s.35; Artuk/Gökçen/Yeni Dünya, Özel Hükümler, s.576; Soyaslan, s.97; Çetin Arslan, “Memura Aktif Mukavemet Suçu”, YD, C.28, Ekim 2002, sy.4, s.494-495.

kullanılmasını engelleme suçunda unsur, 179/2. maddesindeki hürriyeti tahdit suçunda ise ağırlatıcı sebep teşkil eden cebir ve şiddeti açıklarken konuya değinen *Artuk/Gökçen/Yenidünya*'ya göre, kişilere karşı kullanılan şiddetin basit müessir fiil (TCK m. 456/1) sınırını aşmaması gerekir. *Yazarlara* göre, siyasi hakların engellenmesi kastıyla, suçun oluşumu için zorunlu olan dereceden daha fazla şiddet kullanılmışsa, her iki suç (siyasi hakların kullanılmasını engelleme ve şiddet sonucu gerçekleşen müessir fiil suçları, TCK m.456/2-3) gerçek içtima kurallarına göre birleştirilmeli veya şartları varsa fikri içtima kuralı uygulanmalıdır⁶⁶. Demek ki bu yazarlara göre, 456. maddenin 1 ve 2. fıkralarını ihlal eden cebir ve şiddet suçun unsurunu oluşturmakta, bunun dışındakiler ise şartları varsa fikri içtima, yoksa gerçek içtima kurallarına göre değerlendirilmektedir⁶⁷.

Erman ise, gaye suçun işlenmesi açısından zorunlu olan sınırlar içerisinde kalan müessir fiilin, cebir ve şiddeti oluşturacağı, bunun ötesine geçen müessir fiillerin ise ne mürekkep suç ne de fikri içtima kurallarına göre tek suç sayılmasının mümkün olmadığı ve dolayısıyla failin müessir fiilden ayrıca cezalandırılması gerektiği görüşündedir⁶⁸. Ancak yazar, 456. maddede hangi düzeyde müessir fiilin zorunlu sınırlar içerisinde kalacağı hakkında bir görüş belirtmemektedir. *Tezcan/Erdem* ise cebir kullanma (TCK m.188) suçunu incelerlerken, kullanılan cebrin müessir fiil boyutuna ulaşması halinde fikri içtima kuralları gereğince failin en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılması gerektiğini belirtirlerken⁶⁹, yağma suçunda (TCK m.495) unsur olan cebir ve şiddetin müessir fiil düzeyine ulaşması halinde ise, failin bu suçtan dolayı da ayrıca cezalandırılması gerektiğini ifade etmektedirler⁷⁰. *Soyaslan* ise, 456/4. maddede yer alan hafif müessir fiillerin cebre dahil olduğu, bunu aşan cebrin ise ayrıca müessir fiil suçunu oluşturacağı görüşündedir⁷¹.

Yargıtay ise, tartışılan konuya ilişkin olarak, istikrarlı bir görüş oluşturamamıştır. Sözelimi memura aktif mukavemet suçunda (TCK m.258) unsur olan cebir ve şiddetin, memurun 15 gün (TCK m.456/1) ve hatta 20 gün veya daha fazla (TCK m.456/2) mutat iştiğaline devam edememesi sonucunu doğurması halinde fikri içtima (TCK m.79) kuralını uygulayarak failin yalnızca m. 456/1 veya 2'den dolayı cezalandırılması gerektiğini belirtmektedir⁷². Yüksek Mahkeme yakın tarihte vermiş olduğu

⁶⁶ *Artuk/Gökçen/Yenidünya*, Özel Hükümler, s.61.

⁶⁷ *Artuk/Gökçen/Yenidünya*, Özel Hükümler, s.156.

⁶⁸ *Erman/Özek*, s.130.

⁶⁹ *Tezcan/Erdem*, s.49.

⁷⁰ *Tezcan/Erdem*, s.544.

⁷¹ *Soyaslan*, s.97-98.

⁷² Y. 4.CD, 15.4.1993, 1326/3118; Y. 1.CD, 26.10.1978, 3789/3736; Y. 4.CD, 4.10.1983, 4134/4589 (bu kararlar için bkz. *Arslan*, s.595, dn.89, 90, 91).

bir kararında ise, sanığın yönelttiği cebir ve şiddetin ayrı bir müessir fiil suçunu oluşturduğunun kabul edilebilmesi için, mağdurun bu eylem nedeniyle sağlığının bozulması, akli melekelerinde karışıklık oluşması veya cismen eza duyması gerektiğini belirterek, müessir fiilin en hafif derecesinin dahi (TCK m.456/4) cebir ve şiddet unsurunun dışında kalacağı ve ayrı bir suç oluşturacağı sonucuna varmıştır. Bu kararında mahkeme, TCK m.269 çerçevesinde kalan cebir ve şiddetin 3 gün süreyle mutat iştigalden mahrumiyeti kapsamayacağını belirterek, failin 456/4'den dolayı ayrıca cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir⁷³.

Kanaatimizce cebir ve şiddetin unsur veya ağırlatıcı sebep olarak yer aldığı suçlarda, asıl suçun işlenmesi için zorunlu olan sınırları aşmayan müessir fiillerin cebre dahil olduğu ve bu sınırı aşanların ise ayrıca müessir fiili oluşturacağı yönündeki görüş kabul edilemez. Çünkü *zorunlu olan sınırın* nasıl ve neye göre belirleneceği konusunda bilimsel ve objektif bir ölçüt geliştirilemez. Bu durumda fikri içtima kuralından hareket etmek zorunludur. Bu itibarla ortada aynı kasıtle ve tek fiille kanunun çeşitli hükümleri ihlal ediliyorsa (TCK m.79) faile en ağır suçun cezası verilecektir. Şayet failin eylemini aynı kasıtle yapmadığı sonucuna varılırsa, müessir fiilin derecesi ne olursa olsun, iki ayrı suçun cezalarının içtima ettirilmesi gerekir.

Diğer taraftan bu suç şartlarını taşıması halinde müteselsil suç⁷⁴ şeklinde de işlenebilir. Ayrıca örneğin kaçırma hadisesi konuta veya eklentisine girilerek işlenmişse, faile konut dokunulmazlığından dolayı ayrıca ceza vermek gerekir. Çünkü bu durum suçun unsuru veya ağırlatıcı sebebi olmadığı gibi (TCK m.78), fikri içtima (TCK m.79) hali de söz konusu değildir.

3- İştirak

İştirak bakımından bu suç bir özellik arz etmez. Bu itibarla iştirakin her şekli ile suça katılmak mümkündür (TCK m.64, 65). Ancak suçun mütemadi bir suç olması nedeniyle, iştirak konusunda ortaya çıkan özelliğin gözönünde tutulması gerekir. Bilindiği gibi mütemadi suçların, neticenin gerçekleşmesiyle tamamlanan ve biten ani suçlardan en önemli farkı, suç işlenmeye devam ettiği sürece bu suça iştirakin mümkün olmasıdır⁷⁵. O halde insan yağması suçunun tamamlanması ile bitmesi arasındaki zaman dilimi içerisinde de bu suça iştirak edilebilecektir. Sözgelimi maddede belirtilen maksatlarla mağdurun kaçırıldığını öğrenen kişinin bu eyleme

⁷³ Y.CGK, 19.6.2001, E.2001/4-128, K.2001/130 (YKD, C.27, Aralık 2001, sy.12, s.1870 vd.).

⁷⁴ Bkz. Türkan Yalçın Sancar, Müteselsil Suç, Ankara, 1995, s.19 vd.

⁷⁵ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoglu/Ünver, s.70.

yardım etmesi halinde (örneğin otomobilini tahsis etmesi) TCK m. 296'dan değil, iştiraki çerçevesinde bu suçtan dolayı sorumluluğu söz konusu olacaktır⁷⁶. Ayrıca suçun iki hareketli olması nedeniyle suçun araç hareketlerini faillerden birinin, asıl hareketi ise bir başkasının gerçekleştirmesi mümkündür. Bu durumda her iki fail de suçlu irtikap eden olarak nitelendirilecektir. Sözgelimi faillerden birisi cebir ve şiddet uygulayarak mağduru bayıltsa veya uyuşturucu ya da uyku hapi gibi ilaçlarla etkisiz hale getirirse, diğeri de bu hale getirilen kişiyi kaçırarsa, her ikisi de suçlu irtikap ettiği için suçun asli maddi faili olacaklardır (TCK m.64/1).

VI- SUÇU ETKİLEYEN HALLER

İncelediğimiz suçta kanun tek bir ağırlatıcı sebep kabul etmiş, bunun dışında ayrıca herhangi bir ağırlatıcı veya hafifletici sebebe yer vermemiştir. 201b. maddenin son fıkrasına göre “Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde failere verilecek cezalar bir kat artırılarak” hükümlenacaktır. Bu durumda insan yağması suçu *örgütlü* olarak işlendiği takdirde suçun cezası artırılabilecektir. O halde bu ağırlatıcı sebebin uygulanabilmesi için, suçun ne zaman örgütlü olarak işlendiğinin belirlenmesi gerekecektir.

Bir suçun örgütlü, teşekkül halinde işlendiğinden bahsedebilmek için, o suçun, belli amaç etrafında suç işlemek üzere devamlı surette fiilen birleşmiş en az iki kişi tarafından işlenmesi gerekir. Böyle bir birleşme, teşekkül, soyut birleşme olmayıp, emir-komuta zincirinin hakim olduğu, disiplinli hiyerarşik bir yapılanmayı ifade eder⁷⁷. Suç teşekkülünün amaçlanan suçları işlemeye sağladığı kolaylık, hem nicelik, hem de nitelik itibarıyla. Gerçekten amaçlanan suçları işlemeye ihtiyaç duyulan eleman ve malzeme örgüt sayesinde kolaylıkla temin edilebildiği gibi, diğer taraftan da teşekkül içinde bir araya gelen kişiler, dayanışma içinde oldukları için, amaçlanan suçları işlemekte tereddüt etmeyip, korkusuzca hareket edebilmektedirler⁷⁸. İşte suçun örgütlü olarak işlenmesinin ağırlatıcı sebep sayılmasının nedeni, örgütün suçun işlenmesinde sağladığı bu kolaylık nedeniyledir.

⁷⁶ Yargıtay da, kanunumuzun sekizinci babının ikinci faslında düzenlenen “kız ve kadın ve erkek kaçırmak” cürümlerinde, kaçırmanın mütemadi karakteri nedeniyle aynı yönde kararlar vermektedir: “Temadi devam ederken bu suça iştirak mümkündür. Evinde birkaç gün kalma halinde 65. madde uygulanır” (Y. 4. CD. 3.6.1952, 5973/5973); “Sanığın dağda hayvan otlatan mağdureyi silah tehdidi ile kaçırıp iki gün kaldıktan sonra, yerlerinin öğrenilmesini müteakip, sanığı takipten kurtarmak ve Ankara'ya göndermek için babasının Jeep kiralaması ve sanığı bu amaçla Ayancık'a getirmesi mütemadi olan bu suça iştiraktır” (Y. 5.CD. 22.9.1981, 2684/2739); “Bu gibi durumda TCK. nun 296/1 maddesi ile hüküm kurulamaz” (Y. 5CD. 18.9.1979, 2516/2414) (kararlar için bkz. Önder, Özel Hükümler, s.553).

⁷⁷ Özgenc/Şahin, s.464, 467.

⁷⁸ Özgenc/Şahin, s.464.

Bu durumda sadece 201b maddesinde belirtilen suçtu belirli bir kişiye karşı işlemek için bir araya gelen kişiler bu suçtu örgütlü olarak değil, iştirak halinde işlemiş olacaktırlar. Fakat bu kişiler belirsiz kimselere karşı bu suçtu işlemek için teşekkül oluştursalar ve bu doğrultuda belirli bir kimseye karşı 201b maddesindeki eylemi gerçekleştirirler, bu durumda ağırlatıcı sebep gerçekleşmiş olur. Sözelimi "organ mafia"sı olarak teşekkül eden bir örgüt, bir kimseyi organını vermesi için cebir kullanarak kaçırırsa, 201b maddesinin nitelikli hali gerçekleşmiş olur. Böyle bir durumda faillerin hem 201b/son maddesinden, hem de 313. maddeden dolayı gerçek içtima kuralına göre cezalandırılması gerekecektir. Bir başka ifade ile, örgütün maksadı doğrultusunda suç işlemesi halinde faillere her iki suçun da cezası verilecektir⁷⁹.

Yukarıda değişik vesilelerle değindiğimiz gibi, bu suçun ağırlatıcı sebebi bakımından maddede yer alan düzenleme yetersizdir. Kanaatimizce suçun 12 yaşından küçüklere karşı araç hareketlere başvurulmaksızın işlenmesi, failin maksadına ulaşması ve fiilin vücut organlarının verilmesi maksadıyla işlenmesi hallerinin ağırlatıcı sebep olarak maddede yer alması daha isabetli olurdu.

VII- MÜEYYİDE

Suçun basit şekli için kanunun öngördüğü ceza beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasıdır. Görüldüğü gibi kanun sadece özgürlüğü bağlayıcı ceza ile yetinmemiş, bununla birlikte ayrıca para cezası da öngörmüştür. Suçun örgütlü olarak işlenmesi halinde ise, bu cezalar bir kat artırılarak verilecektir. Suç ile korunan hukuksal değer ile bu değeri korumak için öngörülen ceza miktarı karşılaştırdığında müeyyidenin aşırı olmadığı söylenebilecektir.

SONUÇ

Kanunumuza yeni girmiş olan ve bizim insan yağması veya sömürüsü olarak adlandırdığımız 201b maddesinde düzenlenen suçun, öncelikle kişi özgürlüğünü koruyan bir cürüm olduğunu söyleyebiliriz. Kişi özgürlüğü, temel olarak, kanunumuzun cürümlere ait ikinci kitabının ikinci babının "şahsın hürriyeti aleyhinde işlenen cürümler" başlığını taşıyan üçüncü faslında yer alan cürümler ile korunmaktadır. 201b maddesi de, farklı maksatlarla, kişi özgürlüğüne yönelebilecek ihlallere karşı bireyi korumak amacıyla kanunumuza girmiş olan bir hükümdür. Bu nedenle insan yağması suçunun iş ve çalışma özgürlüğüne yönelik cürümler içerisinde değil, kişi özgürlüğüne yönelik cürümler içerisinde düzenlenmesi gerekirdi.

⁷⁹ Özgenç/Şahin, s.468.

Suçun oluşabilmesi için failin irade üzerinde tesir gösteren bir takım araç hareketler vasıtasıyla bir kimseyi tedarik etmesi, kaçırması, bir yerden başka bir yere götürmesi, sevk etmesi veya barındırması gerekir. Failin bu seçimlik hareketlerden herhangi birisini yapması ile birlikte suç tamamlanır. Araç hareketler maddede cebir ve şiddet, baskı, tehdit, kandırma, nüfuzu kötüye kullanma, kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etme olarak belirtilmiştir. Bu araç ve asıl hareketler, suçun maddi unsurunu oluşturmaktadır. Suç mütemadi bir suç olduğu için, suçun tamamlanma ve bitme anı farklı olacaktır. Sözelimi kaçırılan kişi üzerinde fiili hakimiyet kurulmakla suç tamamlanır ve fakat bitmez. Kaçırılan kişi özgürlüğüne kavuşuncaya kadar suç işlenmeye devam eder. Bu nedenle mütemadi suça bağlanan sonuçlar, 201b maddesi bakımından gözönünde bulundurulmalıdır.

201b/3 maddesine göre, 18 yaşını doldurmamış çocuklara karşı suçun işlenmesi halinde, bu kimseler üzerinde araç hareketler kullanılsa bile, suç oluşmaktadır. Bir başka ifadeyle 18 yaşını doldurmamış olanların maddede belirtilen maksatlarla kaçırılmaları, tedarik edilmeleri, başka bir yere götürülmeleri, sevk edilmeleri veya barındırılmaları suçun varlığı için yeterli olup, bu kimselere karşı bu hareketlerin cebir, şiddet, baskı, kandırma gibi iradeyi zorlayan vasıtalarla gerçekleştirilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu suç bakımından yasa koyucu, 18 yaşını doldurmamış olanları, daha etkin bir şekilde belirtilen maksatlara karşı korumuş olmaktadır.

Bu suça asıl karakterini veren öge suçun manevi unsurudur. Bu unsur suçu, benzer suçlardan ayırmaya yarar. Gerçekten failin yukarıda belirtilen hareketleri, bir kimseyi zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzer uygulamalara tabi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla yapması gerekir. İnsan yağması suçunun varlığı için failin belirtilen maksatlarla hareket ettiğinin sabit olması gerekir. Ancak bu maksatların gerçekleşmiş olması şart değildir. Failin belirtilen maksatlarla suçun maddi unsurunu oluşturan hareketleri yapması yeterlidir. Maddede belirtilen maksatların ayrıca gerçekleştirilmesi halinde, bu durumun ayrı bir suç oluşturup oluşturmadığını belirlemek için, bu maksatlar arasında bir ayırım yapmak gerekir. Şayet fail vücut organlarının verilmesi maksadıyla mağduru kaçırmış ve ayrıca maksadına da ulaşmışsa, failin sorumluluğu hem 201b maddesinden ve hem de unsurlarını taşıması halinde, Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanununun 15. maddesinden veya müessir fiilden dolayı olacak ve cezalar içtima ettirilecektir. Buna karşın fail, zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek ya da esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak maksadıyla hareket etmiş ve bu maksadını da fiiliyata geçirmişse, bu durumda suçun mütemadi olması nedeniyle failin yalnızca 201b maddesinden dolayı cezalandırılması gerektiği görüşünderiz.

201b maddesinin ikinci fıkrasında kanaatimizce lüzumsuz bir açıklamaya yer verilmiştir. Buna göre birinci fıkrada belirtilen maksatlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler varsa, mağdurun rızası yok sayılacaktır. Kanaatimizce karışıklığa sebebiyet verebilecek bu hükmün maddeden çıkartılması isabetli olacaktır. Çünkü hem bir kimsenin belirtilen maksatlarla, cebir, şiddet, tehdit, baskı, kandırma gibi esasen kişinin rızasına karşı yönelen araç hareketlerin gerçekleşmesini aramak, hem de bunlara mağdurun rızasının olduğundan hareketle bu rızanın yok sayılacağından söz etmek çelişki oluşturacaktır.

Son olarak belirtelim ki 201b maddesinde suçu etkileyen hal olarak yalnızca fiilin örgütlü olarak işlenmesinin belirtilmiş olması yetersizdir. Kanaatimizce fiilin 12 yaşından küçüklere karşı cebir veya tehdit ya da baskı gibi iradeyi etkileyen hareketlere başvurulmaksızın işlenmesi, failin maksadına ulaşması ve vücut organlarının verilmesi maksadıyla eylemin gerçekleştirilmesi suçun ağırlatıcı sebebi olarak yer almalıydı.

BİBLİYOGRAFYA

Arslan, Çetin, “Memura Aktif Mukavemet Suçu”, YD, C.28, sy.4, Ekim 2002.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Birinci Kitap, Ankara, 2002.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 2002.

Büyük Türkçe Sözlük (Hazırlayan: D. Mehmet Doğan), 11. Baskı, İstanbul, 1996.

Centel, Nur, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul, 2001.

Cihan, Erol, Cebir Kullanma Cürmü (TCK. m.188), İstanbul, 1978, s.49-51.

Daregenli, Vesile Sonay, “Tehlike Suçları”, Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İstanbul, 1999.

Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2002.

Dönmezer, Sulhi, Umumi Adab ve Aile Nizamı Aleyhinde Cürümler, İstanbul, 1950.

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.I, 13. Bası, İstanbul, 1997.

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.II, 12. Bası, İstanbul, 1999.

Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, C.IV, 3. Baskı, Ankara, 1985.

Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, C.III, 3. Baskı, Ankara, 1985.

Erman/Özek (Sahir Erman), Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul, 1994.

İçel, Kayıhan, Suçların İctimai, İstanbul, 1972.

İçel, Kayıhan/Sokullu-Akıncı, Füsun/Özgenç, İzzet/Sözüer, Adem/Mahmutoglu, Fatih S./Ünver, Yener, İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, 2. Bası, İstanbul, 2000.

Majno, Ceza Kanunu Şerhi. Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, C.2, Ankara, 1978.

Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.II-III, İstanbul, 1992.

Önder, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. Bası, İstanbul, 1994.

Özgenç, İzzet/Şahin, Cumhuriyet, Uygulamalı Ceza Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2001.

Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan/Özbek, Veli Özer, Öztürk Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, 5. Baskı, Ankara, 2001.

Öztürk, Bahri/Özbek, Veli Özer/Erdem, Mustafa Ruhan, Öztürk Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2001.

Sancar, Türkan Yalçın, Mütessesil Suç, Ankara, 1995.

Schönke, Adolf/Schröder, Horst, Strafgesetzbuch Kommentar, 20. Auflage, München, 1980.

Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 1999.

Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 2.Bası, İzmir, 2002.

Toroslu, Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara, 1970.

Türkçe Sözlük 2 (Türk Dil Kurumu) Yeni Baskı, Ankara, 1988, s.1094.

Ünver, Yener, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara, 2003.

Wessels, Johannes/Hettinger, Michael, Strafrecht Besonderer Teil/1, Straftaten gegen Persönlichkeits- und Gemeinschaftswerte, 23., neubearbeitete Auflage, Heidelberg, 1999.